

Factsheet: Organizace spojených národů

Daniela Chvátalová

Organizace spojených národů¹

Historický kontext

Termín „Spojené národy“ byl poprvé použit v Deklaraci Spojených národů 1. ledna 1942. V této deklaraci se 26 států zavázalo společnými silami bojovat proti hitlerovskému Německu a jeho spojencům během druhé světové války.² Do vypuknutí druhé světové války se o světový mír a jeho udržování měla starat Společnost národů, k jejímuž zřízení došlo v reakci na vypuknutí první světové války. V souvislosti s druhou světovou válkou, které nedokázala zabránit, však ukončila svou činnost.

V roce 1945 proběhla Konference Spojených národů v San Franciscu ve Spojených státech amerických, kde se sešlo 50 zástupců různých zemí světa. Během této konference došlo k vytvoření Charty OSN neboli zakládající listiny Organizace spojených národů. Charta byla podepsána 26. června 1945 zástupci celkem 50 zemí, přičemž Polsko připojilo svůj podpis o rok později. Mezi státy zakládajícími OSN bylo taktéž Československo, přičemž Chartu OSN podepisoval tehdejší ministr zahraničních věcí Jan Masaryk.³

Organizace spojených národů oficiálně vznikla 24. října 1945, kdy došlo k ratifikaci⁴ Charty OSN státy jako je Francie, Čína, tehdejší Sovětský svaz, Spojené státy americké, Spojené království a většinou signatářských⁵ států. V současnosti je 24. říjen každoročně oslavován jako Den Spojených národů.⁶

Obecné informace

V současnosti Organizace spojených národů sdružuje celkem 193 států. Hlavním sídlem OSN je New York, přičemž sídlo nalezneme taktéž ve Vídni, v Nairobi a v Ženevě.

Nahlédneme-li do zakládacího dokumentu Organizace spojených národů – Charty OSN – dozvíme se více o cílech organizace. Mezi hlavní cíle OSN patří udržování mezinárodního míru a bezpečnosti, k čemuž může přijímat různá kolektivní opatření.⁷ Mezi další cíle spadá snaha rozvíjet mezi národy přátelské vztahy, založené na úctě k zásadě rovnoprávnosti⁸ a sebeurčení národů⁹. Státy by měly v rámci uskutečňování cílů Charty OSN spolupracovat s ostatními členy mezinárodního společenství a řešit mezinárodní problémy hospodářského, sociálního, kulturního nebo humanitárního rázu pokojnými prostředky tak, aby nedošlo k narušení mezinárodního míru a bezpečnosti či spravedlnosti.

¹ Základní informace týkající se existence a fungování Organizace spojených národů byly převzaty z Charty OSN.

Charta Organizace spojených národů [online]. [cit. 2016-08-14]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>

² History of the United Nations. United Nations [online]. [cit. 2016-08-14]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/sections/history/history-united-nations/index.html>

³ Česká republika a OSN. Ministerstvo zahraničních věcí ČR [online]. [cit. 2016-08-14]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/un.newyork/cz/ceska_republika_a_osn_1/index.html

⁴ Ratifikace znamená dání konečného souhlasu s mezinárodní smlouvou.

⁵ Signatář je ten stát, který podepsal mezinárodní smlouvu.

⁶ Historie OSN. OSN Česká republika [online]. [cit. 2016-08-14]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/osn/historie/>

⁷ Opatření koordinována více státy současně.

⁸ Všechny členské státy OSN jsou si rovny bez ohledu na jejich geografickou polohu, počet obyvatel, rozlohu či jiné aspekty.

⁹ Zásadou sebeurčení národů se rozumí právo každého národa svobodně rozhodovat o své nezávislosti a o svém hospodářském, společenském a kulturním rozvoji.

POTOČNÝ, Miroslav. Zásada sebeurčení národů. Mezinárodní vztahy. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1968(2.), 18.

Orgány

Hlavními orgány Organizace spojených národů jsou:

- Valné shromáždění
- Rada bezpečnosti
- Hospodářská a sociální rada
- Poručenská rada
- Mezinárodní soudní dvůr
- Sekretariát

Valné shromáždění je jediným orgánem OSN, ve kterém jsou zastoupeny všechny členské státy. Tomuto orgánu náleží k projednání veškerá témata, která jsou zmíněna v Chartě či se týkají pravomocí a funkcí orgánů Chartou stanovených. V případě, že se určitému tématu věnuje Rada bezpečnosti, není Valné shromáždění oprávněno v dané věci bez svolení Rady bezpečnosti přijímat doporučení. Dokumenty, které Valné shromáždění přijímá, však nejsou právně závazné a mají pouze doporučující charakter. V praxi to tedy znamená, že by se státy měly přijatými dokumenty řídit, nicméně nemohou být k jejich plnění donuceny žádnými prostředky.

Hospodářská a sociální rada (Economic and Social Council, ECOSOC) je orgán, který podporuje kooperaci mezi státy v oblasti hospodářství a sociální politiky.¹⁰ Úkolem Poručenské rady bylo především napomáhat osamostatňování závislých území, která neměla vlastní samosprávu.¹¹ Formálně ukončila svou činnost v roce 1994.¹² Mezinárodní soudní dvůr (International Court of Justice, ICJ) je hlavním soudním orgánem OSN a sídlí v Haagu. Do jeho pravomoci spadá rozhodování sporů týkajících se mezinárodního práva mezi státy.¹³ Sekretariát OSN je orgán, který se stará o správu programů a činností organizace. Poskytuje servis ostatním orgánům a podílí se na běžných úkolech týkajících se chodu organizace.¹⁴

Rada bezpečnosti (UNSC)

Rada bezpečnosti je jedním z šesti hlavních orgánů Organizace spojených národů, funguje od roku 1945. Jejím hlavním úkolem je udržování mezinárodního míru a bezpečnosti.

Rada bezpečnosti se skládá z celkem 15 členských států. Rozlišujeme stále a nestálé členy, přičemž stálých členů je celkem 5 a nestálých členů je 10. Mezi stálé členy řadíme Čínu, Francii, Ruskou federaci¹⁵, Spojené státy americké a Spojené království. Nestálí členové jsou voleni Valným shromážděním na dva roky. Při volbě je brán zřetel k aktivitám kandidátských zemí, které vedou k zachování mezinárodního míru a bezpečnosti, neméně důležité jsou při volbě Valným

¹⁰ Hospodářská a sociální rada OSN (ECOSOC): Ministerstvo zahraničních věcí [online]. [cit. 2016-09-15]. Dostupné z:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/osn/uvod_do_osn/hospodarska_a_socialni_rada_osn_ecosoc.html

¹¹ Poručenská rada: OSN Praha [online]. [cit. 2016-09-15]. Dostupné z: <http://www2.osn.cz/system-osn/organizacni-struktura/?i=188>

¹² Poručenská rada: OSN Česká republika [online]. [cit. 2016-09-15]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/osn/clenstvi/porucenska-rada/>

¹³ Mezinárodní soudní dvůr (ICJ): Ministerstvo zahraničních věcí [online]. [cit. 2016-09-15]. Dostupné z:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/osn/uvod_do_osn/mezinarodni_soudni_dvur_icj.html

¹⁴ Sekretariát OSN: OSN Praha [online]. [cit. 2016-09-15]. Dostupné z: <http://www2.osn.cz/system-osn/sekretariat-osn/>

¹⁵ Nástupnický stát Svazu sovětských socialistických republik.

shromážděním také geografické předpoklady. Při volbě nestálých členů Rady bezpečnosti dochází k vybírání států na základě rotačního mechanismu¹⁶:

- **Afrika** – 3 státy
- **Skupina Asie a malé ostrovní rozvojové státy** – 2 státy
- **Latinskoamerické a Karibské státy** – 2 státy
- **Západoevropské a další státy** – 2 státy
- **Východní Evropa** – 1 stát

Rada bezpečnosti je oprávněna vést šetření o každém sporu či situaci, která by mohla vést k mezinárodním třenicím nebo vyvolat mezinárodní spor.¹⁷ V praxi to znamená, že Rada bezpečnosti projednává určitou situaci a následně rozhodne o tom, zda daná situace může být hrozbou pro mezinárodní mír. Na takové situace může tento orgán upozornit kterýkoliv člen Rady bezpečnosti či Valného shromáždění.

Rada bezpečnosti v takovém případě přihlíží nejprve k jakémukoliv opatření směřujícímu k vyřešení zmíněné situace nebo sporu, které bylo již stranami v minulosti přijato.

V případě, že nedojde k vyřešení situace mírovými prostředky na základě dohody mezi dotčenými státy, může Rada bezpečnosti učinit opatření, která považuje za nutná nebo žádoucí. Rada bezpečnosti může rozhodnout o tom, jakých prostředků nezahrnujících ozbrojenou sílu má být k řešení konfliktu užito a současně může vyzvat členské státy Organizace spojených národů, aby tato opatření samy provedly. Konkrétně se jedná například o úplné či částečné přerušování obchodních styků, spojů železničních, námořních, leteckých, poštovních, telegrafních, rádiových a jiných. Může taktéž rozhodnout o přerušování diplomatických styků. Stát, vůči kterému by bylo užito takového opatření, se může dočasně ocitnout v izolaci. Cílem těchto opatření je donutit stát, aby upustil od konání, které může být hrozbou pro mezinárodní mír.

V případě, že Rada bezpečnosti dojde k závěru, že výše zmíněná opatření nebyla účinná, může přistoupit k podniknutí akcí (blokády atd.) leteckými, námořními nebo pozemními silami.

Pro účely konání mezinárodních mírových akcí Radou bezpečnosti se všechny členské státy Organizace spojených národů zavazují, že na základě zvláštní dohody či dohod poskytnou ozbrojené síly, pomoc a služby vedoucí k zajištění mezinárodního míru. Současně to také znamená, že členské státy OSN jsou povinny umožnit ozbrojeným jednotkám OSN tzv. právo průchodu¹⁸.

Tabulka 1: Aktuální členové Rady bezpečnosti¹⁹

Stálí členové RB	<ul style="list-style-type: none"> • Čína • Francie • Ruská federace • Spojené království • Spojené státy
------------------	--

Nestálí členové RB

do roku 2016

do roku 2017

¹⁶ President of the General Assembly. UNElections.org [online]. [cit. 2016-08-14]. Dostupné z: <http://www.unelections.org/?q=node/27>

¹⁷ Charta Organizace spojených národů [online]. [cit. 2016-08-14]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>

¹⁸ Členské státy OSN jsou povinny umožnit ozbrojeným složkám pod záštitou Rady bezpečnosti umožnit pokojný přesun přes své území na místo konfliktu.

¹⁹ Members of the United Nations Security Council. United Nations [online]. [cit. 2016-08-14]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/sc/members/>

- Angola
- Malajsie
- Nový Zéland
- Španělsko
- Venezuela
- Egypt
- Japonsko
- Senegal
- Ukrajina
- Uruguay

Hlasování v Radě bezpečnosti

Hlasování v Radě bezpečnosti je upraveno čl. 27 Charty OSN. Je stanoveno, že každý člen Rady bezpečnosti má jeden hlas. O procedurálních otázkách rozhoduje Rada bezpečnosti kladnými hlasy devíti členů. O všech ostatních věcech rozhoduje Rada bezpečnosti kladnými hlasy devíti členů včetně hlasů všech stálých členů, rozumí se však, že se při rozhodování podle kapitoly VI věnující se pokojnému řešení sporů a podle odstavce 3 článku 52 strana ve sporu zdrží hlasování.²⁰

Stálé členské státy Rady bezpečnosti disponují právem veta, kterým mohou znemožnit přijetí rezoluce. Toto právo nemůže být využito při hlasování o procedurálních otázkách. V případě, že se některý z pěti stálých členů Rady bezpečnosti hlasování zdrží nebo se hlasování neúčastní, nebrání to přijetí návrhu rezoluce.

V minulých letech bylo práva veta využito státy za účelem prosazování jejich národních zájmů či zahraniční politiky. Od roku 1946, kdy Sovětský svaz poprvé využil práva veta, bylo tohoto práva využito více než 270krát. Během studené války využíval práva veta nejvíce Sovětský svaz, po něm následovaly Spojené státy.²¹

²⁰ Voting System and Records: The United Nations Security Council [online]. [cit. 2016-08-25]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/sc/meetings/voting.shtml>

²¹ The Veto: Security Council Report [online]. [cit. 2016-08-25]. Dostupné z: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/research_report_3_the_veto_2015.pdf

Seznam použitých zdrojů

Česká republika a OSN. *Ministerstvo zahraničních věcí ČR* [online]. [cit. 2016-08-14]. Dostupné z:

http://www.mzv.cz/un.newyork/cz/ceska_republika_a_osn_1/index.html

Historie OSN. *OSN Česká republika* [online]. [cit. 2016-08-14]. Dostupné z:

<http://www.osn.cz/osn/historie/>

History of the United Nations. *United Nations* [online]. [cit. 2016-08-14]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/sections/history/history-united-nations/index.html>

Hospodářská a sociální rada OSN (ECOSOC): Ministerstvo zahraničních věcí ČR [online]. [cit. 2016-09-15]. Dostupné z:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacih/osn/uvod_do_osn/hospodarska_a_socialni_rada_osn_ecosoc.html

Charta Organizace spojených národů [online]. [cit. 2016-08-14]. Dostupné z:

<http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojnych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>

Members of the United Nations Security Council. *United Nations* [online]. [cit. 2016-08-14]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/sc/members>

Members of the United Nations Security Council. *United Nations* [online]. [cit. 2016-08-14]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/sc/members/>

Mezinárodní soudní dvůr (ICJ): Ministerstvo zahraničních věcí [online]. [cit. 2016-09-15]. Dostupné z:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacih/osn/uvod_do_osn/mezinarodni_soudni_dvur_icj.html

Poručenská rada: OSN Česká republika [online]. [cit. 2016-09-15]. Dostupné z:

<http://www.osn.cz/osn/clenstvi/porucenska-rada/>

Poručenská rada: OSN Praha [online]. [cit. 2016-09-15]. Dostupné z:

<http://www2.osn.cz/system-osn/organizacni-struktura/?i=188>

POTOČNÝ, Miroslav. *Zásada sebeurčení národů. Mezinárodní vztahy. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1968(2.), 18.*

President of the General Assembly. *UNelections.org* [online]. [cit. 2016-08-14].

Dostupné z: <http://www.unelections.org/?q=node/27>

Sekretariát OSN: OSN Praha [online]. [cit. 2016-09-15]. Dostupné z:

<http://www2.osn.cz/system-osn/sekretariat-osn/>

The Veto: Security Council Report [online]. 2015, , 11 [cit. 2016-08-25]. Dostupné z:

http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/research_report_3_the_veto_2015.pdf

Voting System and Records: The United Nations Security Council [online]. [cit. 2016-08-25]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/sc/meetings/voting.shtml>

Pražský studentský summit

Pražský studentský summit je unikátní vzdělávací projekt existující od roku 1995. Každoročně vzdělává přes 300 studentů středních i vysokých škol o současných globálních tématech, a to především prostřednictvím simulace jednání čtyř klíčových mezinárodních organizací – OSN, NATO, EU a OBSE.

www.studentsummit.cz

www.twitter.com/studentsummit

summit@amo.cz

www.instagram.com/praguestudentsummit

www.facebook.com/studentsummit

www.youtube.com/studentsummitcz

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO)

AMO je nevládní nezisková organizace založená v roce 1997 za účelem výzkumu a vzdělávání v oblasti mezinárodních vztahů. Dnes kombinuje vzdělávací projekty pro studenty s výzkumnou a popularizační činností a působí také v Bělorusku a na Ukrajině, kde podporuje rozvoj občanské společnosti. Není spjatá s žádnou politickou stranou ani ideologií.

+420 224 813 460

www.facebook.com/AMO.cz

www.amo.cz

www.twitter.com/amo_cz

info@amo.cz

www.linkedin.com/company/amocz

Žitná 608/27, 110 00 Praha

www.youtube.com/AMOCz

O autorech

Autorka: Daniela Chvátalová

Imprimatur: Filip Jelínek, Jáchym Vintř

Jazyková korektura: Jana Fialová, Tomáš Kremel, Jan Adamov

Odborná spolupráce: Jan Pivoda

Technická spolupráce: Jan Hlaváček

Factsheet slouží jako vzdělávací podklad pro Regionální simulace Rady bezpečnosti OSN, které probíhají v roce 2016 v rámci Pražského studentského summitu a jsou určeny žákům 8. a 9. ročníků ŽŠ nebo odpovídajících ročníků gymnázií.

